

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ КОРПОРАТИВНИХ СТРУКТУР

INSTITUTIONAL FRAMEWORK OF FORMATION OF CORPORATE STRUCTURES

У статті розкрито сутнісні ознаки корпоративної структури в частині визначення її економічних цілей, організаційних форм та правового статусу. Встановлено, що корпоративні структури характеризуються різноманітністю видів та інституційних форм, постійно трансформуються й вдосконалюються з урахуванням вимог глобального конкурентного простору. Визначено, що постійні еволюційні зміни корпоративних структур, що відбуваються на основі консолідації капіталу, є закономірним явищем як у розвинених ринкових, так і в трансформаційних економіках.

Article is devoted to the problem of defining features of the formation of corporate structures in the economy. The problem has been considered by systemizing theoretical approaches to definition of peculiarities of corporate structures formation. Review of scientific sources in this field shows that there have been discussions among scientists about determination of the essential characteristics of corporate structures that base on the integration of independent enterprises. There is a small amount of work aimed to investigate the characteristics of corporate structures such as the functioning of a group of companies as a single production complex, organizational and economic unity of the companies included in its composition, the presence of the management body, endowed with coordinatng authority. However, systematization and generalization of theoretical approaches to the analysis of the economic nature of corporate structures and identification of institutional determinants of their functioning can bring research to a new level.

The essential features of the corporate structure have been described, namely, its economic objectives, organizational forms and legal status. It has been established that the corporate structures are characterized by a variety of species and institutional forms that are constantly transforming and improving to meet the requirements of global competition. Constant evolutionary changes in the corporate structures that occur through the consolidation of capital are a natural phenomenon in developed market and in transitional economies. The complex technological links between production processes are the objective basis for these changes due to the deepening division of labor and globalization of the world economy that requires not only an implementation of standard production features at the micro level, but also of research and development work.

Basing on the determination of principles and features of the modern institutional analysis, that allows us to understand fully the diversity of interdisciplinary components of the phenomenon of economic corporatism, the characteristics of the corporate structure as a social phenomenon have been defined, the nature and origin of which have a distinct institutional character. The modern understanding of the economic nature of corporate structures and evolutionary transformations is closely linked with the latest changes in the development of economic science, including theoretical and methodological innovations of neoinstitutionalism and synergetic approach. The theoretical and methodological innovations of neoinstitutional analysis include the definition of transformation development of

Юрій Уманців
д.е.н., професор
кафедри
економічної теорії
та конкурентної
політики
Київського
національного
торговельно-
економічного
університету

Umantsiv Y.
Dr in Economy,
Professor of the
Department of
Economic Theory
and Competition
Policy Kyiv National
University of Trade
and Economics

complex corporate structures as a complex multifactorial and nonlinear process that combines general civilizational patterns and national characteristics of their economic evolution. To the philosophical and ideological heritage of economic synergy that is capable to deepen significantly the understanding of the nature and main trends in the evolution of corporate structures we include analysis of such structures as the unstable, hierarchical, self-organized and self-developed system that constantly transforms as a result of spontaneous internal changes that are related to their unstable fluctuations and bifurcation transitions.

Keywords: corporate structure, concentration of capital, enterprise integration, institutional processes.

Ключові слова: корпоративна структура, концентрація капіталу, інтеграція підприємств, інституційні процеси.

Сучасний тренд світового розвитку передбачає, що корпоративна форма організації підприємництва є джерелом інституційних перетворень в економіці. Це пов'язано з тим, що внутрішня форма корпоративних відносин здатна забезпечувати, з одного боку, розвиток сучасного виробництва, формувати і нарощувати потенціал підприємств та сприяти досягненню конкурентних переваг на ринку, а з іншого – забезпечувати достатній рівень компромісу економічних інтересів засновників та широкі можливості щодо більш ефективного моделювання міжфірмових відносин.

Зростання ролі корпоративної ланки у забезпеченні економічного зростання стало визначальним чинником високого рівня конкурентоспроможності економіки розвинених країн світу. Великі корпоративні структури створюють реальні передумови для динамічного розвитку національної економіки. Тенденції формування та функціонування корпоративних структур відбивають закономірності розвитку світової економіки. До таких закономірностей належать перш за все концентрація капіталу, інтеграція промислового і фінансового капіталу, диверсифікація форм і напрямів діяльності, посилення глобальної конкуренції тощо [1, с. 16].

Аналіз тенденцій розвитку світового економічного простору свідчить, що на глобальному ринку найбільш ефективними та конкурентоспроможними стають великі та надвеликі корпорації, які є власниками виробничих та науково-технічних ресурсів [2, с. 28]. Процеси інтеграції у корпоративному секторі економіки слугують відображенням найбільш важливих інституційних змін, пов'язаних з перерозподілом влас-

ності. При цьому найважливішими тенденціями розвитку світового господарства, що впливають на середовище функціонування корпоративних структур, є, зокрема, такі, як:

- посилення міжнародної конкуренції за джерела ресурсів;
- зростання взаємозалежності національних фінансових ринків, збільшення обсягів спекулятивних валютно-фінансових потоків;
- зростання впливу ТНК, посилення монополізації світових товарних ринків;
- розширення практики застосування економічного тиску для реалізації поставлених цілей [3, с. 587-591].

Вагомий внесок у дослідження особливостей аналізу природи та особливостей формування корпоративних структур зробили Л. Федулова, М. Якубовський, О. Рогач, Н. Хасаншина, О. Шнипко, С. Авдашева, Я. Паппе, Я. Галузіна, А. Яковлев, І. Зятковський, А. Сірко, Ю. Якутін, М. Довбенко, Ю. Кіндзерський, М. Радева, А. Пилипенко, Г. Паламарчук, С. Афонцев, А. Гальчинський та інші дослідники.

Відаючи належне проведеним творчим пошукам у царині методології та теорії формування корпоративних структур, слід зазначити, що чимало питань досі залишаються ґрунтовно невизначеними. Незважаючи на те, що представники різних течій економічної науки звертали свою увагу на проблеми формування та розвитку корпоративних структур, науковий апарат як у вітчизняній, так і в зарубіжній літературі не є усталеним, а тому відсутній цілісний аналіз концепцій корпоративності.

Метою статті є систематизація та узагальнення теоретичних підходів до

аналізу економічної природи корпоративних структур та виявлення інституційних детермінант їхнього функціонування.

Виклад основного матеріалу. Систематизація різноманітних підходів до трактування сутності корпоративної структури дає змогу визначити основні концептуальні підходи до її детермінації. При цьому більшість дослідників вважає, що корпоративна структура функціонує як самостійний економічний суб'єкт, який характеризується взаємопов'язаною сукупністю економічних, юридичних, соціальних та інституційних відносин. Однак очевидно, що більшість теоретичних і методологічних аспектів розвитку корпоративних структур не мають належного ступеня розробки в Україні. Відсутні систематизовані знання про зміст організаційно-управлінського механізму корпоративного розвитку. Немає також чіткості у питанні про застосування у дослідженнях процесів корпоративного структуротворення підходів, що сформовані світовою наукою (неокласичний, інституціонально-еволюційний, соціодинамічний, синергетичний тощо).

Цілком очевидно, що протягом тривалого періоду розвитку корпоративних форм підприємництва науковий інтерес до проблем ефективної корпоративної організації перебував на високому рівні. Навіть з огляду на загальну різноманітність теоретичних підходів незаперечною є неабияка увага вчених до проблем розв'язання суперечностей між власністю та управлінням у межах групи юридичних осіб.

Корпоративна форма організації підприємницької діяльності за умов зростання масштабів діяльності підприємств відкриває широкі можливості щодо більш складного моделювання міжфірмових відносин шляхом формування корпоративних структур. Інституційні процеси у корпоративному секторі економіки спроможні надати потужного імпульсу не тільки зростанню масштабів бізнесу, а й перш за все стратегічному підвищенню конкурентоспроможності компаній [4, с. 21]. Очевидно, що класичні тенденції концентрації та централізації капіталу справляють визначальний вплив на розвиток корпоративних структур [5, с. 200].

Показовим є підхід російської вченої С. Авдашевої до визначення видів корпоративних структур, які вона пропонує називати бізнес-групами. При цьому дослідниця виділяє такі їх види, як:

- об'єднання холдингового типу, що засновані на здійсненні контролю через володіння акціями;

- об'єднання підприємств, щодо яких контроль реально здійснюється з одного центру за відсутності акціонерних механізмів;

- офіційно зареєстровані фінансово-промислові групи, що створені на основі спеціальної угоди;

- стратегічні альянси, сформовані для реалізації певних проектів;

- групи незалежних компаній, котрі діють на одному ринку й об'єднані спільними інтересами [6, с. 3-4].

Російські вчені Я. Паппе та Я. Галухіна оперують поняттям великого бізнесу, куди пропонують відносити економічних агентів (суб'єктів), котрі у процесі своєї діяльності здійснюють істотний вплив на національну економіку у цілому чи принаймні на деякі її сектори. Це означає, що істотним критерієм віднесення певної структури до великого бізнесу обрано її спроможність змінювати економічні інститути («правила гри») у сфері своєї діяльності. Така спроможність визначається перш за все масштабами цієї структури, однак іноді важливу роль може відігравати особливість технологічної спеціалізації або ринкового позиціонування. Вчені під інтегрованою бізнес-групою мають на увазі сукупність підприємств з різних галузей і секторів, які регулярно виступають під час здійснення своєї діяльності як єдиний економічний агент. При цьому зв'язки між цими підприємствами можуть бути як формальними, так і неформальними, а також прозорими або непрозорими для зовнішнього спостереження (однак важливо, щоб вони були достатньо стійкими) [7, с. 11-15]. При цьому для корпоративних структур характерними є такі особливості, як:

- більш складний фінансовий стан як наслідок вкрай агресивної політики та недооцінки ризиків;

- складніша структура управління, а також статус публічних компаній. У результаті у власників відсутня

адекватна інформація про стан бізнесу, виникають проблеми з подоланням опортунізму менеджерів, при цьому вони не можуть використовувати весь набір заходів щодо підвищення ефективності через необхідність обґрунтовувати істотні дії акціонерам та інвесторам;

- близькість до держави, що дозволяє лобювати допомогу, однак її отримання часто пов'язане з додатковими «соціальними зобов'язаннями» (підтримання зайнятості), що стає перешкодою для реструктуризації та підвищення ефективності;

- отримання державних кредитів під заставу акцій. Оскільки ці кредити часто не будуть погашатися і акції перейдуть у власність держави, яка не оголосила про свої плани та наміри, то така ситуація породжує додаткову невизначеність щодо прав власності. Ризики, пов'язані з цим, об'єктивно посиляють стимули до опортуністичних дій та виведенню активів не тільки у менеджерів, а й у сьогоднішніх власників, що не сприяє реструктуризації цих компаній;

- велика наближеність до держави та спільність інтересів цих компаній дозволяють блокувати виділення державних ресурсів іншим, більш ефективним компаніям, що є меншими за розмірами;

- на основі контактів з представниками великих компаній і за відсутності інших надійних джерел в уряді формується неправильне уявлення про поточну ситуацію зі зміщенням у напрямі «негативу» [8, с. 79].

Серед основних стратегічних цілей, що переслідуються компаніями при створенні корпоративних структур, слід назвати, зокрема, такі як спроба завоювання олігопольного чи монопольного становища на своєму сегменті ринку; підвищення рівня інвестиційної активності за рахунок консолідації ресурсного потенціалу, що дає змогу здійснювати гнучкішу інвестиційну стратегію, досягати економію на масштабі; досягати оптимального поєднання сучасних виробничих потужностей та передових наукових результатів; оптимальна кількість технологічних ланцюгів, що дають змогу нарощувати додану вартість продукції [9, с. 22].

При аналізі корпоративної консолідації І. Зятковський використовує тер-

мін «інтегровані корпоративні утворення», до складу яких пропонує відносити корпорації, концерни, холдинги та фінансово-промислові групи. Дослідник вважає, що за економічною природою такі об'єднання є близькими, оскільки передбачають їх створення з метою отримання певного економічного ефекту. Такі об'єднання дають змогу отримувати фінансові ресурси для інвестування з метою максимізації фінансових результатів всіх учасників [10, с. 207]. «Інтеграційні процеси у корпоративному секторі перехідної економіки, – зазначає А. Сірко, – проявляються у створенні таких організаційних об'єднань, як корпорації, концерни, холдингові компанії, фінансово-промислові групи, асоціації» [11, с. 293].

Натомість російський вчений В. Якутін під інтегрованою корпоративною структурою пропонує мати на увазі групу самостійних підприємств (в юридичному або господарському розумінні), котрі ведуть спільну діяльність на засадах консолідації активів для досягнення загальних цілей. Дослідник до складу інтегрованих корпоративних структур пропонує відносити великі акціонерні компанії, що мають дивізіональну структуру, холдингові компанії з контрольованими ними підприємствами, фінансово-промислові групи, консорціуми, контрактні групи, транснаціональні корпорації та стратегічні альянси [12, с. 20-25].

Формування корпоративних структур дає змогу забезпечити досягнення ряду цілей, серед яких: досягнення економії від масштабу завдяки технологічній взаємодії; уникнення значних диспропорцій у розподілі факторів виробництва на ринках; усунення невизначеності у пропозиції комплектуючих, що поєднано з необхідністю отримання інформації фірмами, що діють на різних стадіях технологічного ланцюга; перерозподіл ризиків між секторами економіки; використання переваг трансфертного ціноутворення тощо [13, с. 126]. Корпоративні структури характеризуються різноманітністю видів та інституційних форм, постійно трансформуються й вдосконалюються з урахуванням вимог глобального конкурентного простору. На рисунку 1 наведено авторське трактування основних сутнісних ознак корпоративної структури.

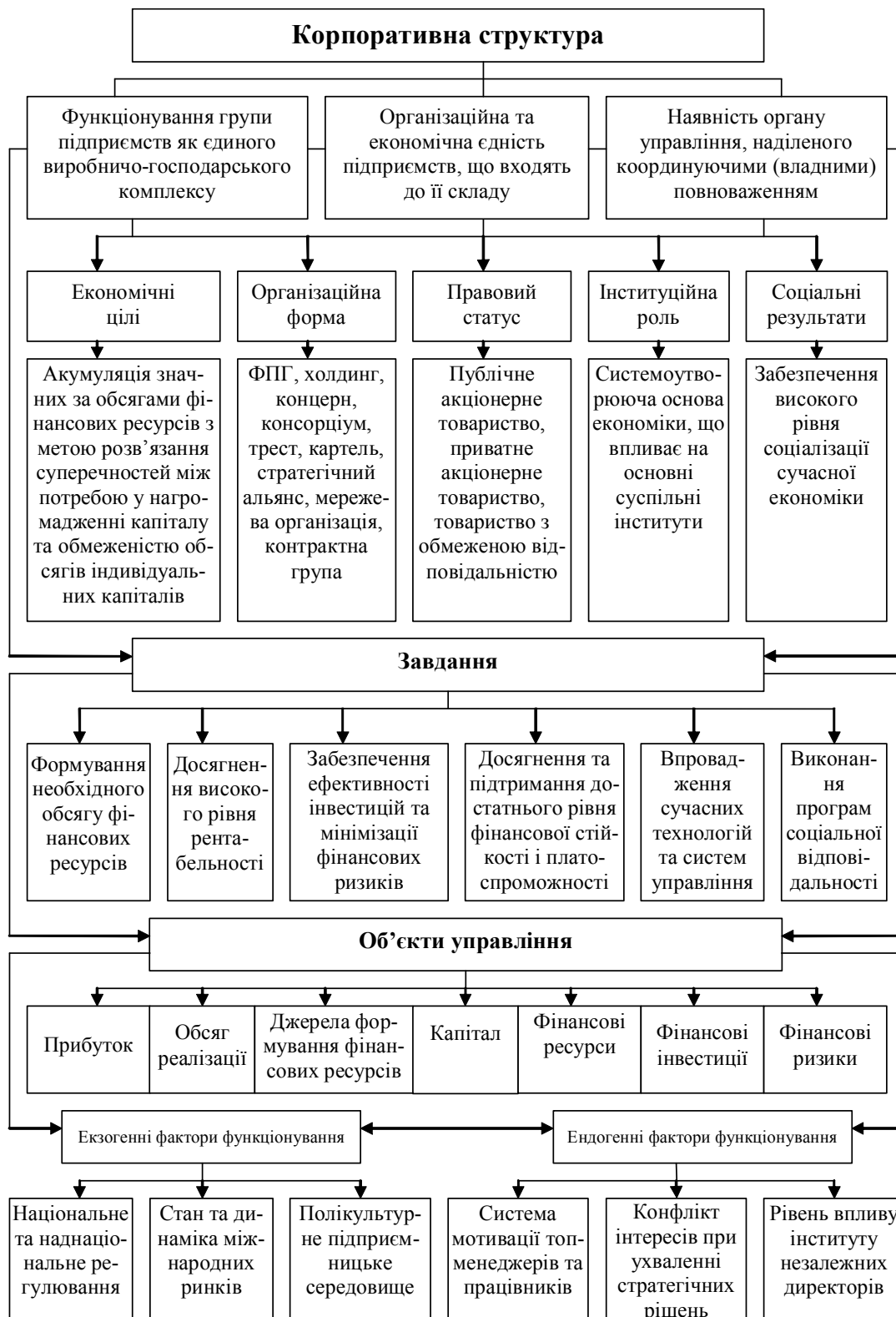

Рис. 1. Сутнісні ознаки корпоративної структури

Джерело: Складено автором самостійно.

Отже, під корпоративною структурою слід розуміти складну, здатну до самоорганізації та саморозвитку систему інституційних одиниць різних організаційно-правових форм, що формується на основі об'єднання капіталів та консолідації економічних суб'єктів, де кожна

складова функціонує через взаємодію з іншими елементами на базі виробничо-технологічної та фінансової інтеграції. При цьому корпоративна структура постає узагальнюючою організаційно-економічною формою сучасних корпоративних відносин у межах групи юридичних осіб.

На основі проведеного аналізу можна визначити загальні завдання корпоративних структур, серед яких: концентрація інвестиційних ресурсів на пріоритетних напрямках розвитку економіки; забезпечення фінансовими ресурсами наукових та дослідницьких проектів; прискорення НТП; зростання конкурентоспроможності продукції вітчизняних підприємств; формування раціональних технологічних зв'язків; розвиток конкурентного середовища [9, с. 19]. Таким чином, проведені дослідження засвідчили, що корпоративні структури характеризуються різноманітністю видів та форм інституційного оформлення, постійно трансформуються й вдосконалюються з урахуванням вимог глобального конкурентного простору. Трансформація і розвиток корпоративних структур, виявлення їх значущості та переваг як основного суб'єкта ринку, з'ясування їхньої ролі у розвитку як економіки окремих регіонів, так і національної економіки загалом ще потребують ґрунтовного осмислення. Постійні еволюційні тенденції трансформації корпоративних структур як у ринкових, так і у перехідних економіках шляхом консолідації капіталу у великих корпораціях є закономірним явищем. Об'єктивною основою цього стали складні технологічні ланцюги виробництва, зумовлені процесами поглиблення поділу праці та глобалізації світового господарства, що вимагає реалізації на мікроекономічному рівні не лише стандартних функцій виробництва продукції, а й науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, а також маркетингу у відповідній сфері.

Основними суб'єктами світової економіки є якраз інтегровані бізнес-групи (ТНК, стратегічні альянси, партнерство, мережі), що об'єднують у собі можливості для реалізації масштабних інноваційних проектів. Держава як абстрактна корпорація поступово перетворюється на одну з корпорацій, до яких переходить частина державних функцій. Очевидно, що «світ держав» перетворюється у «світ корпорацій», де економічна політика всередині країни визначається вже не державою, а групою найпотужніших корпорацій, як національних, так й іноземних. За таких умов відбувається «зрощування»

інтересів держави та корпорацій. Як стверджує Ю. Кіндзерський, однією з причин появи наддержавних утворень є спробою держав об'єднатися для того, щоб протистояти впливу потужних корпоративних структур [14, с. 41-45].

Вчені звертають увагу на те, що більшість українських підприємств, що позиціонують себе як корпорації та інші види об'єднань, не використовують у своїй назві терміну «корпорація». З огляду на те, що на законодавчому рівні об'єднання підприємств, які ведуть асоційований бізнес, не мають ніяких преференцій в оподаткуванні, а складання консолідованої звітності потребує не тільки досвідчених фахівців, а й додаткових витрат, а тому підприємства загалом не мають економічної мотивації оприлюднювати свої корпоративні зв'язки. Через це кожен суб'єкт господарювання, що входить до складу корпоративного об'єднання, у статистичних органах розглядається як самостійна юридична особа [15, с. 78-104].

Не зважаючи на фактичне існування низки різних об'єднань підприємств, більшість суттєвих норм їх діяльності залишаються не врегульованими. В Україні існує значно більша кількість типів корпоративних об'єднань зі складною структурою, ніж ті, що сформувалися у світовій практиці. На думку А. Пилипенка, більшість інтегрованих утворень має диверсифікований або конгломеративний характер. З одного боку, розвиток високих технологій в одній галузі може надати реальні конкурентні переваги в іншій за рахунок ефекту синергії технологій, а тому значно доцільнішим є створення інтегрованої корпоративної структури у формі концерну. Разом з тим, міжгалузеві зв'язки у формі конгломерату відбуваються стихійно з урахуванням виробничо-технологічної доцільності. Відсутність системоутворюючого чинника спричиняє нестійкість внутрішньої побудови корпоративної структури і постійність зміни її складу. Головною причиною інтеграції за цих умов стає потреба найбільш вигідного розміщення так званого «перенакопиченого капіталу» або досягнення фінансової синергії [16, с. 30-31].

Інтеграція є закономірним процесом розвитку суспільного виробництва, що

може відбуватися на різних засадах і набувати різних організаційних форм. Він забезпечує ефективне вирішення широкого спектра мікро- і макроекономічних завдань. Історично інтеграційний вектор розвитку ринкової системи був тісно пов'язаний з виникненням, функціонуванням та розвитком корпоративної форми господарювання і реалізувався у певній послідовності об'єктивних процесів концентрації та централізації виробництва і капіталу. Перш за все йдеться про явище картелювання економіки та виникнення таких організаційних форм господарської взаємодії та діяльності, як синдикати і трести, які на той час були ефективним інструментом протистояння ринковій стихії та кризовим явищам, що почали наростати, давали змогу оптимізувати доходи та мінімізувати втрати від ринкової конкуренції.

Поширення процесів корпоративної консолідації передбачає перш за все посилення технологічних взаємозв'язків та створення на цій основі ефективних організаційних структур інтегрованого типу. Становлення таких корпоративних структур характеризується неоднозначністю, складністю та суперечностями, про що свідчить як зарубіжний, так і вітчизняний досвід. Типовими причинами, що не дозволяють реалізувати потенціал компаній, є розбіжність у підходах до управління, несхожість корпоративних культур, відсутність чітких планів розвитку для до- і післяінтеграційного періодів, низький рівень управління ризиками, неефективне управління тощо [17, с. 42].

Процеси інтенсивної концентрації капіталу у ХХ ст. привели до створення величезних корпорацій, що стали основним чинником розвитку світової економіки. Це свідчить про принципову зміну соціально-економічних підвалин світоустрою, оскільки світова економіка переходить від конкурентного ринку до олігопольного, де економічні відносини встановлюються на основі не чистої чи навіть монополістичної конкуренції, а монополізації і розподілу ринків між потужними ТНК та національними корпораціями й неформальною участю держави у цих процесах [18, с. 3]. При цьому відбувається формування та розвиток великих міжна-

родних структур, що отримують економічну владу; опосередкований вплив корпорацій на соціально-економічний розвиток; отримання поки неявної, однак достатньо сильної політичної влади над національною економікою та світовим співтовариством у цілому, котра знаходить відображення у системі політичного та економічного управління на національному та міжнародному рівнях [19, с. 52-55]. На основі проведеного аналізу можна визначити сутнісні характеристики процесу формування корпоративних структур, що наведено на рисунку 2.

Таким чином, проведений аналіз засвідчив, що корпоративні структури повинні постійно трансформуватися та вдосконалюватися відповідно до вимог мінливого зовнішнього середовища. Трансформація та розвиток корпоративних структур, виявлення їх значущості, переваг як основного суб'єкта ринку, з'ясування їхньої ролі у розвитку як економіки окремих регіонів та національної економіки загалом ще потребують ґрунтовного осмислення. Постійні еволюційні тенденції трансформації корпоративних структур шляхом консолідації акціонерного капіталу у великих корпораціях є закономірним явищем. Об'єктивною основою цього стали складні технологічні ланцюги виробництва, зумовлені процесами поглиблення поділу праці та глобалізації світового господарства, що вимагає реалізації на мікроекономічному рівні не лише стандартних функцій виробництва продукції, а й науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, а також маркетингу у відповідній сфері [20, с. 6-7].

Поряд з відкритими формами інтеграції багато найбільших корпоративних структур почали застосовувати приховані форми, підпорядковуючи собі формально самостійні дрібні і середні фірми на основі укладення довгострокових контрактних відносин. Економічна теорія та господарська практика виробили ряд підходів до визначення ефектів від об'єднання підприємств у межах корпоративної структури. Йдеться перш за все про порівняння різного виду інтеграційних ефектів із затратами на проведення інтеграційних заходів. Однак складність завдання полягає у різноманітності форм корпора-

Рис. 2. Сутнісні характеристики процесу утворення корпоративних структур

Джерело: Складено автором самостійно.

тивної інтеграції, неоднорідності її учасників, існуванні комплексу інтеграційних ефектів, чимало з яких дуже важко піддаються формальному обчисленню. Динамічність розвитку визначається тривалістю існування корпоративної структури у певних просторових, фінансово-економічних або організаційних межах.

ВИСНОВКИ

Проведений аналіз особливостей формування корпоративних структур дає змогу зробити ряд висновків. По-перше, природа походження норм і правил корпоративного співробітництва визначається чітко вираженим інституціональним характером, пов'язаним із спрямованістю на вирішення завдань випереджальної розбудови середовища, в межах якого відбуваються утворення, функціонування та розвиток корпоративних структур. По-друге, у процесі організаційної корпоративної розбудови відбувається утворення цілісного інституціонального простору, складови-

ми якого стають різні види інститутів. Провідну роль та виняткове значення у цьому процесі відіграють об'єктивні економічні суперечності, пов'язані із дуалістичною природою походження корпоративної структури як інституціональної організації та як суб'єкта господарської діяльності. По-третє, еволюція корпоративних структур обумовлена основною мотиваційною детермінантою – пошуком оптимальних організаційних форм взаємодії економічних суб'єктів та ефективних механізмів реалізації інтересів власників, що є адекватними певним історичним умовам розвитку суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Федуллова Л. І. Корпоративні структури в інноваційній діяльності: світовий досвід та можливості для України / Л. І. Федуллова // Економіка та прогнозування. – 2004. – №4. – С. 9-27.
2. Якубовський М. Промислова політика: проблеми та перспективи модер-

нізації / М. Якубовський // Економіка України. – 2010. – №8. – С. 21-29.

3. Rogach A. Intra-Firm Transactions of TNCs in Ukraine: Empirical Investigation / A. Rogach, T. Balyuk // Transition Studies Review. – 2012. – Volume 18, Issue 3. – P. 586-600.

4. Хасаншина Н. Б. Основные этапы и особенности развития российского рынка M&A / Н. Б. Хасаншина // Современная конкуренция. – 2012. – №1. – С. 21-31.

5. Шнипко О. С. Конкуренцеспособність України в умовах глобалізації: монографія / О. С. Шнипко. – К.: Ін-т екон. та прогноз. НАН України, 2009. – 456 с.

6. Авдашева С. Б. Бизнес-группы как форма реструктуризации предприятий: движение вперед или шаг назад? / С. Б. Авдашева // Российский журнал менеджмента. – 2005. – №1. – Том 3. – С. 3-26.

7. Паппе Я. Российский крупный бизнес: первые 15 лет. Экономические хроники 1993-2008: монография / Я. Паппе, Я. Галузина. – М.: ГУ ВШЭ, 2009. – 480 с.

8. Яковлев А. Российская корпорация: модели поведения в условиях кризиса / А. Яковлев, Ю. Симачев, Ю. Данилов // Вопросы экономики. – 2009. – №6. – С. 70-82.

9. Корпоративні структури в національній інноваційній системі України: монографія / за ред. Л. І. Федулової. – К.: УкрІНТЕІ, 2007. – 812 с.

10. Зятковський І. В. Фінанси суб'єктів господарювання в умовах інституціональних перетворень: монографія / І. В. Зятковський. – Тернопіль: Економічна думка, 2006. – 388 с.

11. Сірко А. В. Корпоративні відносини в перехідній економіці: проблеми теорії і практики: монографія / А. В. Сірко. – К.: Імекс, 2004. – 413 с.

12. Якутин Ю. В. Интегрированные корпоративные структуры в рыночной экономике России: монография / Ю. В. Якутин. – М.: Вольное экономическое общество России, 2009. – 416 с.

13. Довбенко М. Криза економіки – не криза науки: монографія / М. Довбенко. – К.: ВЦ «Академія», 2009. – 304 с.

14. Кіндзерський Ю. В. Імператив використання державного сектору в модернізації економіки / Ю. В.

Кіндзерський // Економіка України. – 2013. – №12. – С. 40-52.

15. Радева М. М. Розвиток корпоративних підприємств в Україні: інституціональний підхід: монографія / М. М. Радева. – Запоріжжя: Вид-во Клас. прив. ун-ту, 2010. – 335 с.

16. Пилипенко А. А. Стратегічна інтеграція підприємств: механізм управління та моделювання розвитку: монографія / А. А. Пилипенко. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2008. – 408 с.

17. Паламарчук Г. Трансформування організаційних структур в економіці України / Г. Паламарчук, О. Паламарчук // Економіка України. – 2005. – № 12. – С. 40-46.

18. Смирнов А. Государственно-корпоративный сектор и его развитие / А. Смирнов // Экономист. – 2008. – №1. – С. 3-12.

19. Афонцев С. Российский крупный бизнес в условиях глобального кризиса / С. Афонцев, С. Дж. Ли // Вопросы экономики. – 2013. – №5. – С. 40-55.

20. Гальчинський А. Конвергентний ринок – методологія перспективи / А. Гальчинський // Економіка України. – 2014. – №1. – С. 4-20.

REFERENCES

1. Fedulova L. I. Innovative activities of corporate structures: international experience and opportunities for Ukraine. *Ekonomika ta prohozuvannya*. 2004; №4: 9-27.

2. Yakubovs'kyu M. Industrial policy: problems and prospects of modernization. *Ekonomika Ukrayiny*. 2010; №8: p. 21-29.

3. Rogach A. Intra-Firm Transactions of TNCs in Ukraine: Empirical Investigation / A. Rogach, T. Balyuk // Transition Studies Review. – 2012. – Volume 18, Issue 3. – P. 586-600.

4. Khasanshina N. B. Milestones and features of the development of the Russian market of M & A. *Sovremennaya konkurentsiya*. 2012; №1:p. 21-31.

5. Shnipko O. S. Konkurentospromozhnhst' Ukraini v umovakh globalizatsii [Competitiveness of Ukraine in the context of globalization]. Kyiv: Ін-т екон. та прогноз. НАН України. 2009. 456 p.

6. Avdasheva S. B. Business groups as a form of business restructuring: the

movement forward or a step back?. Rossiyskiy zhurnal menedzhmenta. 2005; №1: Vol 3. p. 3-26.

7. Pappé Y. A. Rossiyskiy krupnyy biznes: pervyye 15 let. Ekonomicheskiye khroniki 1993-2008 [Russian big business: the first 15 years. Economic Chronicles 1993-2008]. Moscow: GU VSHE, 2009. 480 p.

8. Yakovlev A. Russian corporation: patterns of behavior in a crisis. Voprosy ekonomiki. 2009; №6: p. 70-82.

9. Korporativnа strukturi v natsional'nyy innovatsiynyy sistemі Ukraїni [Corporate structure in the national innovation system of Ukraine]. Edit. L. H. Fedulova. Kyiv: UkrHNTEH. 2007. 812 p.

10. Zyatkovs'kiy H. V. Finansі sub'ktny gospodaryuvannya v umovakh institutsional'nykh peretvoren [Business finance in terms of institutional changes]. Ternopil: Ekonomichna dumka. 2006. 388 p.

11. Shenko A. V. Korporativnа vіdnosini v perekhіdnny yekonomіtsі: problemi teoriї n praktiki [Corporate relations in a transition economy: problems of theory and practice]. Kyiv: Hmeks. 2004. 413 p.

12. Yakutin Y. V. Integrirovannyye korporativnyye struktury v rynochnoy ekonomike Rossii [Integrated corporate structure in a market economy of Russia]. Moscow. Vol'noye ekonomicheskoye obshchestvo Rossii. 2009. 416 p.

13. Dovbenko M. Kriza yekonomіki – ne kriza nauki [Economic crisis – not a crisis in science]. Kyiv: VTS «Akademnya», 2009. 304 p.

14. Kіndzers'kiy Y. V. The imperative use of public sector modernization of economy. Ekonomika Ukraїni. 2013; №12: p. 40-52.

15. Radkva M. M. Rozvitok korporativnykh pіdprikmstv v Ukraїni: institutsional'niy pіdkhіd: monografіya [Development of corporate enterprises in Ukraine: an institutional approach]. Zaporozhye: Vid-vo Klas. priv. un-tu, 2010. 335 p.

16. Pilipenko A. A. Strategichna hntegratsiynа pіdprikmstv: mekhanizm upravlіnnya ta modelyuvannya rozvitku [Strategic business integration: a mechanism for managing and development modeling]. Kharkiv: VD «HNZHEK», 2008. 408 p.

17. Palamarchuk G. The process of transforming of organizational structures in the economy of Ukraine. Ekonomika Ukraїni. 2005; № 12: p. 40-46.

18. Smirnov A. State-corporate sector and its development. Ekonomist. 2008. №1. p. 3-12.

19. Afontsev S. Russian big business in the global crisis. Voprosy Ekonomiki. 2013. №5. p. 40-55.

20. Gal'chins'kiy A. Convergent Market – Methodology and Perspectives. Ekonomika Ukraїni. 2014. №1. p. 4-20.